

Nečas, Ctibor

K počátku česko-slovenských finančních styků

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1991, vol. 40, iss. C38, pp. [77]-86

ISBN 80-210-0317-0

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102416>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

CTIBOR NEČAS

K POČÁTKU ČESKO-SLOVINSKÝCH FINANČNÍCH STYKŮ

Od poslední třetiny 19. stol. do rozpadu habsburské monarchie plynul český kapitál za hranice domácí ekonomiky dvěma směry. Cílem jednoho a slabšího proudu byla Halič a perspektivně též ruský zábor Polska, zatím co druhý a silnější proud této rozpínavosti mířil do jižních zemí Předlitavska a Uher, dále do Bosny a konečně i do samostatných slovanských států na Balkáně. Z jihovýchodu přitahovalo český kapitál především slovinské prostředí, které mělo dvě souběžně vznikající peněžní centra: dopravní, důlní a průmyslové podniky si opatřovaly úvěr u německých bank ve Štýrském Hradci a zejména ve Vídni a jejich prostřednictvím také v cizině, hlavně ve Francii, kdežto řemeslníci a ostatní malovýrobci si půjčovali a také střádali u domácích peněžních ústavů, jimiž byly místní spořitelny, záložny a malé banky.¹

Nejstarší spořitelna v Kraňsku byla založena r. 1820 pod názvem Verein der Laibacher Sparkasse, později přejmenovaném na Verein der Krainischen Sparkassen. Podobné ústavy vznikaly podle platného spořitelního regulativu rovněž v Mariboru, Ptují, Radgoně aj., kde si však většinou udržovaly vnější německý ráz. Slovinština jako úřední jazyk se uplatňovala teprve později a poměrně zvolna ve spořitelnách Ljubljanska mestna hranilnica, Novomeška hranilnica, Južnoštajerska hranilnica v Celji atd.²

U kolébky kraňských záložen stáli moravský rukavičkář J. N. Horák, z jehož iniciativy se konstituoval r. 1856 první peněžní podpůrný spolek

¹ Vedle obecně koncipovaných starších prací M. Brezigara, E. Kruleje, J. Lakatoše a F. Uratnika viz zejména Hočevar, T.: *The Structure of the Slovenian Economy 1848—1963*. New York 1965.

² Mal, J.: *Slovenci v desetletju 1918—1928*. Ljubljana 1928 a Schauer, D.: *Prva doba našega združništva, od nastanka do leta 1898*. Ljubljana 1939.

Družba v denarno pomoč obertnikom in rokodelcom v Lublani, a zejména pak J. Vošnjak, který se spolu se svým bratrem stal průkopníkem záloženství mezi Slovinci podle českého vzoru. Počátečním výsledkem agitační práce obou sourozenců byla r. 1872 Okrajna posojilnica v Ljubotomeru.³

Názvy hranilnica a posojilnica se obsahově původně odlišovaly, brzy se jich však začalo používat jako synonym, což pronikalo i do oficiálních označení přímo ve firmách, např. Tržaška posojilnica in hranilnica. Růst těchto drobných peněžních ústavů a jejich úloha při financování komunálního hospodářství i živnostenských a obchodních podniků vedly r. 1856 k otevření filiálky Rakousko-uherské banky v Lublani. Úvěrování malovýroby se snažilo přechodně provozovat také několik místních malobank. Z německých ústavů např. Laibacher-Gewerbebank, která byla založena r. 1867 a přeměněna o tři roky později v lublaňskou filiálku štyrskohradecké Steyerische Escomptebank, a dále pak Krainische Escomptegesellschaft, operující v Lublani v období 1876–1884. Z italských ústavů měla v kraňské metropoli filiálku méně důležitá Banca commerciale triestina, která však r. 1904 přešla pod kontrolu Wiener Bankverein.⁴

Na vzniku nacionálně slovinských obchodních bank se podílelo několik českých ústavů, z nichž Slavia realizovala vývoz pojištění a Živnobanka, následovaná některými mladšími pražskými obchodními bankami, uskuťečňovala vývoz kapitálu. Jednotlivé české pojišťovny a obchodní banky otevíraly na slovinském peněžním trhu také svá zastupitelství a filiálky.⁵

Na prahu zkoumaného procesu stála akvizice klientely v Kraňsku, kterou od samého počátku své působnosti prováděla vzájemně pojišťovací banka Slavia.⁶ Tento ústav zdůvodňoval svou územní expanzi ideou slovanské vzájemnosti, již se dostalo sympatického přijetí už v době jeho založení. Výkazy těch, kdo upsali podíly na zakládací fond, uváděly celkem 141 osob a 11 institucí. Většinu tvořili upisovatelé české národnosti, téměř čtvrtina zakladatelů však příslušela k jiným slovanským národům a v jejím čele stál slovinský buditel J. Bleiweis.⁷

Účast Slovinců na založení Slavie zajišťovala jejímu vedení a příštím akvizitérům důvěrné poznatky o situaci v Kraňsku a vedla k tomu, že

³ Schauer, D.: *Naša prva zadruga*. Zadrुžni vestnik 10–12, 1940, s. 1–25 a zejména Vošnjak, J.: *Spomini*. Ljubljana 1982, s. 240–241.

⁴ Murko, V.: *Naše občinske finance in njihovi problemi*. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete 17, 1941, s. 71–124 a Potočnik, D.: *Monnaie et banques en Yougoslavie*. Ljubljana 1951.

⁵ B. W.: *Wirtschaftliche Beziehungen zwischen Cechen und Slowenen*. Čecische Review 3, 1910, s. 339–341.

⁶ *Padesát let pojišťovací banky Slavie*. Praha 1919, Compass 1869, s. 396 a 1870, s. 467 a Všeobecné stanovy Slavie, vzájemně pojišťovací banky v Praze. Praha b. d.

⁷ Jednatelské zprávy valných hromad Svatojanských Slavie, vzájemně pojišťovací banky v Praze za r. 1869. Praha 1870, nestr.

nejstarším mimočeským pobočným ústavem této pojišťovny se stalo už 31. října 1869 generální zastupitelství v Lublani. Pod správou prvního tajemníka F. L. Černého prostředkovalo přihlášky k pojišťování kapitálu i přístup do spolku pro vzájemné dědění, později pak zastupovalo vedle životního pojištění také další pojišťovací odvětví.⁸

S podporou periodického tisku, z něhož zejména lublaňské Novice a mariborský Slovenski narod doporučovaly českou pojišťovnu v duchu hesla Svůj k svému, jakož i s kladnou odezvou u kněžstva, které dávalo pojišťovat církevní stavby proti požáru a samo se stávalo pojištěnci na život, dosáhla Slavia v prvním roce své činnosti mezi Slovinci povzbudivých výsledků. Překvapilo to zvláště v životním pojištění, které bylo v Kraňsku vcelku málo známé, a proto k němu tamní společnost přistupovala s jistou zdrženlivostí. Uspokojivý počet pojistných smluv byl však získán i v požárním pojištění, takže z čistého zisku v tomto odvětví byla přidělena premie 500 zl. obci Osp v Istrii.⁹

Vývoz pojištění na slovinský peněžní trh obstarávala Slavia nerušeně do té doby, než jí tam vyvstala konkurence v podobě zastupitelství cizích pojišťoven a zvláště nově založeného domácího ústavu Slovenije. Proti slovinské pojišťovně nebylo možno obhajovat územní expanzi ideou slovanské vzájemnosti. Navíc komplikovala situaci i shoda dalších nepříznivých okolností: pro založení Slovenije aktivně vystupoval advokát a politik E. H. Costa, který do té doby právně zastupoval Slavii, a po vlastním konstituování slovinského ústavu přešel do jeho služeb sám první tajemník slavistického generálního zastupitelství F. L. Černý.¹⁰

Dosavadní růst slovinských obchodů se tak zastavil a vzniklé stagnaci nedokázal čelit ani jeden z bývalých akvizitérů, jemuž bylo provizorně svěřeno vedení generálního zastupitelství. Pražská centrála vyslala proto do Lublaně svého ředitele k „orientování, čeho nadále jest zařídití“.¹¹ Výsledkem této informační cesty bylo podání návrhu na přeložení sídla generálního zastupitelství do Terstu. S tím pak souvisela i personální opatření, podle nichž provizorní první tajemník měl zůstat v Lublani pouze jako hlavní zástupce, kdežto v novém sídle byl jmenován prvním tajemníkem tamní velkoobchodník F. A. Plešé.

Terstské generální zastupitelství zahájilo činnost 1. ledna 1874, v prvním pololetí klesly však jeho obchody pod úroveň, jíž bylo dosaženo za stejnou dobu předešlého roku. Chabá bilance naznačovala, že změny v organizaci se minuly očekávaným účinkem. Proto začali v Praze uvažovat

⁸ Smlouva s F. L. Černým (31. 10. 1869), Ústřední archiv České státní pojišťovny v Praze (dále ÚA ČSP), sign. 100-06-03.

⁹ Roční zpráva Slavie, vzájemné pojišťovací banky v Praze za správní rok 1870. Praha 1871, s. 18—19.

¹⁰ Vošnjak, J.: c. d., s. 403—405 a Hribar, I.: *Moji spomini*. 1. Ljubljana 1983, s. 70—71.

¹¹ Protokoly ředitelství (27. 5. 1873), ÚA ČSP, sign. 100-Ř.

nejenom o návratu generálního zastupitelství do původního sídla, ale i o jeho případném převedení do vlastní režie.¹² Úvahy urychlila objevená salda a nepořádek ve vedení účetních knih, což nakonec vedlo k definitivnímu rozhodnutí.

Z kandidátů na funkci prvního tajemníka připadal nejpříjemněji I. Hribar. Prokázal zdravou ctižádostivost nejenom při zapracování u lublaňského generálního zastupitelství, ale zejména při běžné činnosti v pražském ústředí, odkud byl přidělen nejprve k brněnskému a později k vídeňskému generálnímu zastupitelství.¹³ Správní rada jeho přihlášku o místo ochotně akceptovala a po osobním projednání podmínek přijetí v Praze jej ihned vyslala na jih, „aby tam vypořádal účty.“¹⁴

Vedení generálního zastupitelství v Terstu bylo tomuto ambicióznímu uchazeči odevzdáno dočasně na dobu jednoho roku a pak se ještě několikrát prodlužovalo, protože k bilančním odpisům pochybných pohledávek, stejně jako ke splnění a splacení předepsané kauce bylo zapotřebí delší doby, než se původně předpokládalo. Podle definitivní smlouvy z 27. prosince 1880 se nový první tajemník zavázal uzavírat každoročně obchody nejméně za 60 000 zl. v odvětví životního pojištění. Pokud by takového obratu nedosáhl, ztrácel nárok na sjednanou provizi. Jeho generální zastupitelství mělo vyvíjet akviziční činnost v Kraňsku, Přímoří, Dalmácii, Korutanech a na území celjského soudního okresu ve Štýrsku.¹⁵

Jakmile I. Hribar vyrovnal manipulační a účetní přehmaty svých předchůdců, začal uzavírat nové pojistné smlouvy nejenom na vymezeném obchodním teritoriu, ale postupně také v Charvátsku-Slavonsku, v Bosně a dokonce i v zahraničí, tj. v Srbsku a v Bulharsku. Z akvizičních cest do těchto jednotlivých zemí se později vyvinula iniciativa k otevření generálních zastupitelství v Záhřebu, Sarajevu a v Novém Sadu. Při této organizační aktivitě uměl využívat nejenom svých odborných a empirických znalostí, ale i těsných kontaktů s místními činiteli, k nimž mu poskytovala mnoho příležitostí jeho poslanceká činnost na vídeňské říšské radě, stejně jako starostenství v Lublani. Nebylo proto divu, že pod jeho vedením se stalo generální zastupitelství největší lublaňskou soukromou kanceláří a nejsilnějším mimočeským pobočným ústavem Slavie, který byl pochvalně hodnocen v pozdější jubilejní publikaci.¹⁶

Vývoz českého pojištění byl ojedinělou záležitostí vzájemně pojišťovací banky Slavie. Žádná z dalších českých pojišťoven, ať už to byla souběžně založená Praha nebo později konstituovaná Koruna, Patria, Moldavia aj.,

¹² Výroční zpráva Slavie, vzájemně pojišťovací banky v Praze za správní rok 1873. Praha 1874, nestr.

¹³ Melik, V.: *I. Hribar i njegovi spomini*. In: Hribar, I.: c. d., 2. Ljubljana 1984, s. 619–661.

¹⁴ Generální ředitelství I. Hribarovi (3. 2. 1876), ÚA ČSP, sign. 100-09-01.

¹⁵ Protokoly správní rady (11. 8. 1880), ÚA ČSP, sign. 100-SR.

¹⁶ *Padesát let pojišťovací banky Slavie*. Praha 1919, s. 157.

nenášla odvalu k následování. Čeho se však nedostávalo pojišťovacím, to našlo odezvu v bankovních ústavech. Slavistický program územní expanze naznačil totiž jednu z možností příští aktivity pražským obchodním bankám. Z nich zahájila vývoz kapitálu na slovinský peněžní trh jako první Živnobanka. Těžiště jejího obchodního programu spočívalo zpočátku v eskontu smének, jež byl postupně doplňován dalšími běžnými bankovními obchody a brzy též zakladatelskou činností.¹⁷

Hospodářská krize r. 1873 však odhalila přílišnou smělost takových plánů, takže sotva zahájené operace v zahraničí musily být postupně odvolávány. Vedle účasti na založení akciové společnosti pro výstavbu tramvajové dopravy v Petrohradě a jednání o pronájem uhelných dolů ve Varaždínských Toplicích to bylo i několik dalších neuskutečněných obchodů, mezi nimi také pokus o převzetí slovinské přádelny bavlny v Ajdovščině.¹⁸

Obrat k lepšímu nastával teprve od přelomu 80. a 90. let 19. stol., kdy Živnobanka zkonzovala a postupně začala znovu rozšiřovat své finanční operace, z nichž některé uplatňovala i mezi slovinskou klientelou. Proto byli počátkem r. 1893 vysláni ředitel a předseda správní rady na informační cestu do Lublaně a Terstu. Oba delegáti získali o tamních hospodářských poměrech podnětné zprávy, které přijal výkonný výbor s naprostým uspokojením.¹⁹

První kontakty se slovinskými spořitelny a záložnami navazovala Živnobanka prostřednictvím I. Hribara, který od této chvíle vykonával na jihu Předlitavska platné služby nejenom pro vývoz českého pojištění, ale i pro vývoz českého kapitálu. Na základě jeho doporučení byl povolen úvěr istrijskému ústavu Podgradska posojilnica in hranilnica v dubnu r. 1895.²⁰ Tato důvěrnická činnost se pak rychle rozšiřovala a vyústila v otevření významné afilace.

Po neúspěšném pokusu založit vlastní obchodní banku v 70. letech 19. stol. zůstávaly lublaňské obchodní kruhy dlouho odkázány na německé bankovní domy J. Luckmanna a I. C. Mayera nebo na drobné peněžní ústavy. Teprve r. 1900 vypracoval místní soukromý bankéř M. Vršec návrh stanov samostatné slovinské banky, z jejíhož akciového kapitálu ve výši půl mil. K se však podařilo upsat domácími interesenty jenom 125 000 K. Proto se zakladatelé obrátili z podnětu I. Hribara na Živnobanku s dotazem po možné účasti.²¹

Generální ředitelství s nabídkou souhlasilo a doporučilo ji k projednání ve svých správních orgánech, kde byly pro celou transakci zformulo-

¹⁷ Živnostenská banka v Praze 1869—1918. Praha b. d., Compass 1870, s. 237—239 a Stanovy Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze. Praha 1869.

¹⁸ Drobež, M.: *10 let tekstilne tovarne v Ajdovščini*. Ajdovščina 1959.

¹⁹ Protokoly výkonného výboru (18. 4. 1893), Podnikový archiv Státní banky československé v Praze, Živnostenská banka (dále PA SBČS, ŽB).

²⁰ *Ibidem* (9. 4. 1895).

²¹ Hribar, I.: c. d. I. Ljubljana 1983, s. 311—312.

vány konkrétní podmínky a ty pak tlumočil místopředseda správní rady v Lublani. Zařizovací výbor souhlasil s tím, aby Živnobanka upsala dvě pětiny akciového kapitálu a získala tak dvě místa ve správní radě, což se rovnalo přeměně projektovaného ústavu ze samostatné banky v závislou afilaci. Zprávy o těchto jednáních pronikly na veřejnost a J. Preiss je ve finanční rubrice Národních listů komentoval plamennou výzvou: „Nechť česká tvořivost nese květy na půdě slovanské!“²²

Ljubljanska kreditna banka, jak byl ústav pojmenován a zapsán do obchodního rejstříku, se konstituovala 24. srpna 1900. Polovinu jejího akciového kapitálu vlastnili domácí upisovatelé, zatím co druhá polovina byla v českých rukou. Toto kmenové jmění se postupně rozmnožovalo a Živnobanka při jednotlivých emisích uplatňovala opční právo na nové akcie, z nichž si část ponechávala a část přenechávala svým obchodním partnerům, zejména záhřebskému ústavu Prva hrvatska štedionica. Úměrně se zvyšováním akciového kapitálu rozšiřovala Ljubljanska kreditna banka i svou organizační síť, když otevírala filiálky ve Splitu, Celovci, Terstu, Sarajevu, Gorici a v Celji.²³

Zájmy Živnobanky v tomto dceřiném ústavu hájili dirigent vídeňské filiálky J. Špitálský a pražský nakladatel a knihkupec J. Otto jako správní radové, zatím co bývalý úředník L. Pečánka byl jmenován jeho prokuristou a ředitelem. Mateřský ústav využíval své afilace při zakládání některých vlastních podniků na jihu Předlitavska a dokonce plánoval její fúzi s Jadranskou bankou v Terstu. Toto spojení se sice neuskutečnilo, zajímavým způsobem však dokládá snahy českého bankovního kapitálu o reorganizaci jihoslovanského peněžnictví.²⁴

Vzájemná závislost se uvolňovala teprve částečným odprodejem akcií a po založení filiálky Živnobanky v Terstu bylo dokonce vystředáno jistým konkurenčním napětím. V průběhu první světové války byly pak z nostra uvolněny poslední lublaňské akcie, takže někdejší mateřský ústav se stal pouhým komisionářem své bývalé afilace. S českou pomocí vyrostla Ljubljanska kreditna banka v nejvýznamnější představitelku slovinských hospodářských zájmů. S jejím vznikem je datován počátek vynaňování tamní ekonomiky z německého područí a existence vlastního peněžního trhu v Lublani.²⁵

Nehledě na většinu slovanského obyvatelstva zůstávalo i Přímoří nadlouho doménou filiálek vídeňských velkobank. Domácí klientela tam měla vedle druhořadých italských bank pouze dva drobné peněžní ústavy, jimiž byla Tržaška posojilnica in hranilnica a dále Trgovska obrtna druga.

²² Z *domácího trhu peněžního*. Národní listy 20. 5. 1900.

²³ *Lublaňská úvěrní banka*. Finanční listy 1, 1904, č. 17, s. 5, 4, 1907, č. 11, s. 7 a 7, 1910, č. 20, s. 3.

²⁴ Protokoly výkonného výboru (19. 9. 1907 a 27. 6. 1911), PA SBČS, ŽB.

²⁵ Hočevar, T.: c. d., s. 58–59.

Proto byl z podnětu advokáta R. Gregorina vypracován r. 1905 návrh na založení samostatné obchodní banky v Terstu. Z jejího proponovaného akciového kapitálu ve výši 1 mil. K však mohly místní kruhy upsat pouze 375 000 K a syndikát jihoslovanských peněžních ústavů (Ljubljanska kreditna banka, Banka i štediona za Primorje a Prva hrvatska štedionica) jenom 125 000 K. Zbývající akcie za půl mil. K zůstávaly volné a po předchozím upozornění o ně projevila zájem Živnobanka, jestliže by jí byla rezervována dvě místa ve správní radě a pokud by mohla přidělit plánovanému ústavu ředitele z řad svých úředníků.²⁶ Dochovaná dokumentace nedovoluje určit, nakolik byli zakladatelé ochotni na tyto podmínky přistoupit. Zdá se však, že účast českého kapitálu nakonec nebyla tak velká, jak se původně počítalo, takže i stupeň závislosti byl nižší, než při předcházející transakci.

Nový ústav zahájil činnost 29. října 1905 pod názvem Jadranska banka a jeho ředitelem byl jmenován bývalý úředník Živnobanky F. Skorkovský. V hlavním městě monarchie pracovala tato afilace výhradně prostřednictvím svého mateřského ústavu a dirigenta jeho vídeňské filiálky usilovala kooptovat do své správní rady.²⁷ Na emisích při zvyšování akciového kapitálu se později podílela vedle Živnobanky stále silněji Sporobanka a obě pražské banky fungovaly také jako upisovací místa pro rozprodej nerozebraných nových akcií.

Kromě obou zmíněných afilací uplatňovala Živnobanka svůj vliv na slovinskou ekonomiku také prostřednictvím vlastních pobočných ústavů. Nejdříve následovala Sporobanku do Terstu a otevřela tam 1. června 1908 svou filiálku, která organizačně doplňovala filiálku vídeňskou. Bylo to patrné jak ze vzájemného rozdělení obchodního teritoria v Přímoří a v Charvátsko-Slavonsku, tak zejména při inspekcích, které byly na celém tomto území prováděny výhradně z Vídně.²⁸ Na této skutečnosti se nic nezměnilo ani potom, když terstská filiálka zdvojnásobila počet svých úředníků a podstatně zvyšovala objem svých obchodů.

V lázeňské sezóně 1912–1913 byly pak při terstské filiálce otevřeny expozitury v Gradu a v Opatiji, které však po propuknutí první světové války přestaly úřadovat. V tomto období utrpěla filiálka v Terstu díky ztráty při účasti na založení akciové společnosti Dalmatinska mramorna industrija a při překročení úvěrů firmám R. Dussich v Terstu a E. Caló v Rovinju.²⁹

²⁶ *Jadranská banka v Terstu*. Finanční listy 2, 1905, č. 11, s. 4 a protokoly výkonného výboru (21. 3. 1905), PA SBČS, ŽB.

²⁷ *Živnostenská banka pro Čechy a Moravu v Praze*. 1907. Praha 1908, nestr. a 1910. Praha 1911, nestr.

²⁸ *Filiálka Živnostenské banky v Terstu*. Peněžní obzor 1, 1907–1908, č. 11, s. 350 a protokoly výkonného výboru (17. 8. 1908) a správní rady (20. 8. 1908), PA SBČS, ŽB.

²⁹ Protokoly výkonného výboru (28. 11. 1911) a správní rady (25. 1. 1912), PA SBČS, ŽB.

Živnobanka rozvinula mezi Slovinci obchodní činnost, jejíž výsledky jsou dodnes patrné a slovinská historiografie jim přičítá značný význam. Po vzoru vzájemně pojišťovací banky Slavie, která ovšem organizovala na slovinský peněžní trh vývoz českého pojištění v podstatě osamoceně, byl zahájen stejným směrem vývoz českého kapitálu daleko velkorysejším způsobem, neboť v předvečer první světové války v něm pokračovala Sporobanka a v průběhu válečných let i další pražské banky.

Sporobanka byla založena z iniciativy českých spořitelů v době, kdy zmenšená podnikavost na pražském peněžním trhu byla příčinou poměrně nízkých úrokových sazeb a podvazovala tak výnosy z běžných bankovních obchodů. Finanční ústředí českého spořitelnictví bylo touto situací donuceno k paradoxnímu kroku — k navazování obchodních styků za hranicemi domácí ekonomiky.³⁰ V jeho protokolech o eskontu směn se proto vedle českých spořitelů objevovaly téměř současně i peněžní ústavy z různých končin monarchie, mj. také z Kraňska.

Zvlášť výnosné se tam ukazovalo spojení s Ljubljanskou kreditnou bankou, již byly eskontovány už v září r. 1903 směnky za půl mil. K a její splitské filiálce byl v lednu r. 1904 svěřen vklad 200 000 K. Tento klient pak poskytoval záruky při udělování komunálních půjček a v březnu r. 1906 dokonce zprostředkoval úvěr Sporobanky zemskému výboru v Lublani ve výši 720 000 K, což byla vůbec první zemská půjčka poskytnutá českým peněžním ústavem v nečeském prostředí.³¹

Současně byly eskontovány směnky také mnoha slovinským spořitelnám a záložnám. Tyto drobné peněžní ústavy se přitom nestávaly pouze komitenty, ale i akcionáři Sporobanky. Pro subskripce jejích nových akcií byly např. získány Glavna slovenska hranilnica in posojilnica, Goriška ljudska posojilnica, Ljubljanska mestna hranilnica, Prva dolenska posojilnica, Istarska posojilnica, Tržaška posojilnica in hranilnica a zejména Jadranska banka v Terstu, na jejímž druhém zvýšení akciového kapitálu se podílela Sporobanka dokonce větší účastí než Živnobanka.³²

Úvěrové styky se slovinskou klientelou přivedly finanční ústředí českého spořitelnictví k myšlence otevřít filiálku v Terstu, což podnikl tamní obchodní časopis Trščanski Lloyd.³³ S konečným rozhodnutím v této věci však pražská centrála příliš nespíchala, konzultovala je několikrát u inspektora Rakousko-uherské banky a po déle než ročním zvažování se

³⁰ Weinzettl, A., Kadeřávek, A.: *Dějiny Ústřední banky českých spořitelů od jejího založení*. Praha 1928, Compass 1904, 2, s. 205—206 a Stanovy Ústřední banky českých spořitelů. Praha 1902.

³¹ Protokoly výkonného výboru (26. 9. 1903, 23. 1. 1904 a 17. 3. 1906) a správní rady (7. 12. 1903, 8. 2. 1904 a 22. 4. 1906), Podnikový archiv Investiční banky v Praze, Ústřední banka českých spořitelů (dále PA IB, ÚBČS).

³² Protokoly valných hromad (5. 11. 1905), PA IB, ÚBČS a *Ústřední banka českých spořitelů*. Národní listy 9. 11. 1905.

³³ Protokoly výkonného výboru (20. 11. 1905), PA IB ÚBČS a *Z pražského trhu peněžního*. Národní listy 28. 1. 1906.

usnesla spojit celou otázku s projednávaným zřízením filiálky ve Lvově.³⁴

Tertská filiálka Sporobanky zahájila činnost 1. července 1907 a stala se prvním pobočným ústavem, který zřídilo české bankovníctví v tomto prostředí. Zpočátku byla v podřízeném vztahu k vídeňské filiálce a teprve po ročním působení se osamostatnila, když byla provedena vzájemná rajonizace obchodů. Centrála přidělila filiálce nejenom Přímoří, ale i část Charvátsko-Slavonska, vymezenou územím soudních okresů Záhřeb, Varaždín a Rijeka.³⁵ Na tomto obchodním teritoriu filiálka poměrně rychle zdomácněla a pod vedením dirigenta J. Pokorného tam začala dosahovat úspěšných bilančních výsledků.³⁶

Zatím co Sporobanka našla odvahu ke zřízení pobočného ústavu v Terstu a byla v tomto vpravdě průkopnickém činu následována až po půldruhém roce daleko zkušenější Živnobankou, pak jiné dva pražské ústavy, jejichž styky se slovinskou klientelou byly teprve v začátcích, přistoupily k otevření svých filiálek v samém centru slovinského peněžního trhu.

Česká průmyslová banka, projektovaná jako speciální ústav k povolování dlouhodobých úvěrů pro průmyslové účely, odklonila se s ohledem na dobovou hospodářskou situaci od původního úzce zaměřeného programu a stala se bankou univerzálního typu. Za hranicemi českých zemí eskotovala směnky a financovala těžbu surovin a dříví.³⁷

V březnu r. 1911 angažovala pro Kraňsko losového zástupce a s přihlédnutím k jeho obchodní aktivitě mu v říjnu r. 1912 schválila otevření jednatelství v Lublani. Náklady spojené s vydržováním této agenturní kanceláře vedly k rozhodnutí povýšit ji na filiálku. Lublaňská filiálka byla pak otevřena v březnu r. 1914 a jejím dirigentem se stal O. Balcar.³⁸

Pozemková banka se zaměřovala na realitní obchody a dále na převody nemovitého majetku, které v letech první světové války rozšířila z domáčí také na slovinskou ekonomiku. První její transakcí tam byla parcelace statku v obci Krupa, z něhož prodala r. 1916 větší část pozemků a v následujícím roce pak rozprodej ukončila. Povzbuzena daleko spíše ziskem než druhotně odvozenou slovanskou motivací z tohoto obchodu, zakoupila krátce nato podobný statek v obci Vitanje, jehož polnosti pro-

³⁴ Protokoly správní rady (31. 10. 1906), PA IB, ÚBČS.

³⁵ Protokoly výkonného výboru (4. 1. 1908) a správní rady (12. 1. 1908), ibidem.

³⁶ Čechische Revue 3, 1910, s. 340.

³⁷ Lošťák, J.: *O projektu České průmyslové banky v Praze*. Obzor národohospodářský 3, 1898, s. 33—34, Compass 1900, s. 162 a Stanovy České průmyslové banky v Praze. Praha 1898.

³⁸ Protokoly výkonného výboru (26. 3. 1911, 8. 10. 1912 a 16. 12. 1913) a správní rady (11. 3. 1914), PA SBČS, Česká průmyslová banka.

dala z větší části místnímu rolnictvu a zbývající menší celek přenechala tamnímu českému kolonistovi.³⁹

Výsledky obou realitních obchodů přivedly Pozemkovou banku k rozhodnutí rozšířit svou organizaci o filiálku v Lublani. Po zakoupení vlastního domu zahájila filiálka 1. května 1918 oficiální činnost. Publicistika předpovídala tomuto kroku úspěšnou budoucnost.⁴⁰ Politická situace však poskytovala již jen málo času k tomu, aby se platnost předpovědi mohla ve stávajících poměrech ověřit.

Česko-slovinské finanční styky navázala nejdříve vzájemně pojišťovací banka Slavia. Tento ústav otevřel bezprostředně po svém založení generální zastupitelství v Lublani, jehož zásluhou realizoval úspěšnou akvizici slovinské klientely v Kraňsku a v dalších zemích na jihu Předlitavska a Uher. Vývoz českého pojištění inspiroval k následování také několik českých obchodních bank. Z nich velkoryse vyvážela svůj kapitál na slovinský peněžní trh zejména Živnobanka, která se podílela i na založení dvou místních bank a přeměnila je ve své afilace. Naproti tomu Sporobanka udržovala úvěrové spojení převážně s drobnými slovinskými peněžními ústavy. Česká průmyslová banka a Pozemková banka neměly tolik finanční síly ani času, aby si vytvořily podobná východiska k zakotvení na slovinském peněžním trhu, jak se to podařilo oběma jejich odvážnějším a dravějším předchůdkyním.

ZU BEGINN DER TSCHECHISCH-SLOWENISCHEN FINANZBEZIEHUNGEN

Die tschechisch-slowenischen Finanzbeziehungen knüpften am ehesten die gegenseitig Versicherungsbank Slavia an. Diese Anstalt öffnete bald nach seiner Gründung die Generalvertretung in Laibach und dank seinem Sekretär verwirklichte sie die erfolgreiche Aquisition der slowenischen Klientel in Krain und in weiteren nahen und fernerer Ländern Cisleithaniens und Ungarns. Die Bilanzergebnisse, die die Bank Slavia durch den Ausfuhr ihrer Versicherung erreichte, regten zum Nachfolgen auch einige tschechische Handelsbanken an. Die Gewerbebank verwirklichte den großzügigen Kapitalausfuhr auf den slowenischen Geldmarkt, die an der Gründung der Laibacher Kreditbank teilnahm und zu ihrer Anstalt wurde. Aber die Zentralbank der böhmischen Sparkassen hielt die Kreditverbindung vor allem mit den kleinen slowenischen Geldanstalten. Die Böhmisches Industriebank und Bodenbank hatten keine solche Finanzkraft und besonders Zeit, um ähnliche Auswege zur Verankerung auf dem slowenischen Territorium bilden zu können.

³⁹ Osmá výroční zpráva Pozemkové banky v Praze za r. 1917. Praha 1918, nestr. a *Obchod nemovitostmi* r. 1917. Zprávy Pozemkové banky 9, 1918, č. 1, s. 1—2.

⁴⁰ Devátá výroční zpráva Pozemkové banky v Praze za r. 1918. Praha 1919, nestr. a *Pozemková banka na slovanském jihu*. Zprávy Pozemkové banky 9, 1918, č. 6, s. 3.